

قانون تجارت

در نظم حقوقی کنونی

بامقدمه

دکتر ناصر کاتوزیان و دکتر بهروز اخلاقی

مؤلفان

دکتر محمد دمرچلی

دکتر علی حاتمی و محسن قرایی

چاپ پنجم

ایران. قوانین احکام
قانون در نظم حقوقی کنونی/محمد دمر چیلی، علی حاتمی، محسن قرائی، با مقدمه
کاتوزیان، ناصر - اخلاقی، بهروز. تهران: میثاق عدالت
ISBN: 964-91823-5-7

Xi ش، ۲۶۱ صفحه

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه: ۱۰۶۵-۱۰۲۴

۱. قانون تجارت - ایران.

الف. دمر چیلی، محمد.

ب. حاتمی، علی.

ج. قرائی، محسن.

د. کاتوزیان، ناصر، (۱۳۰۶-) مقدمه نویسی.

ه. اخلاقی، بهروز، (۱۳۵۶-) مقدمه نویسی.

و. عنوان.

۲۴۶/۵۵۰۷

KMH ۹۱۴

الف ۱۳۸۴

انتشارات میثاق عدالت

قانون تجارت در نظم حقوقی کنونی

مؤلفان: دکتر محمد دمرچیلی، دکتر علی حاتمی، محسن قرائی

ناشر: انتشارات میثاق عدالت نوبت چاپ: پنجم تیراژ: ۵۱۰۰ جلد

۱۳۸۵

لیتوگرافی: سپهر

چاپخانه: سپهر ناظر چاپ: حمید کاظمی قیمت: ۸۲۰۰ تومان

ISBN: 964-91823-5-7

شابک: ۷-۵-۹۱۸۲۳-۹۶۴

مراکز پخش: تهران، خیابان مفتاح شمالی، خیابان زهره، خیابان قابوسنامه، پلاک ۶، واحد ۸

پخش کتاب آوا: تهران، خیابان انقلاب، خیابان روانمهر، بین فروردین و فخر رازی، پلاک ۱۶۹،

تلفن: ۰۹۱۲۲۲۸۴۷۰۰-۶۶۴۹۲۷۲۳-۶۶۹۷۱۱۳۰

فهرست قوانین و مقررات مربوط به قانون تجارت

عنوان قانون	ماده مربوطه ^۱
قانون اجازه الحاق دولت ایران به اتحادیه عمومی بین‌المللی معروف به پاریس برای حمایت مالکیت صنعتی و تجارتنی و کشاورزی مصوب اسفندماه ۱۳۳۷	قوانین ۵۸۲ ق.ت.
قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به اصلاحات به عمل آمده در کنوانسیون پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی در استکهلم به سال‌های ۱۹۶۷ و ۱۹۷۹	۵۸۲ ق.ت.
قانون اجازه ثبت شعبه یا نمایندگی شرکت‌های خارجی مصوب ۱۳۷۶/۸/۲۱	۱۹۵ ق.ت.
قانون اداره تصفیه امور ورشکستگی مصوب ۱۳۱۸/۴/۲۴	۵۷۵ ق.ت.
قانون بخش تعاون اقتصاد جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۰/۶/۱۳	۱۹۴ ق.ت.

۱. شماره‌های ذیل عنوان «ماده مربوطه» شماره ماده‌ای است که قانون یا تصویب‌نامه و آیین‌نامه در ذیل آن مندرج است.

- قانون تفسیر قانونی در خصوص قانون مستثنی شدن سازمان مرکزی تعاون روستایی از شمول قانون بخش تعاون اقتصاد جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۱/۶/۴
- ۱۹۴ ق.ت.
- ۲ قانون صدور چک
- ۱۳۳۷/۴/۲۲ مصوب شده
- قانون چک‌های تضمین شده مصوب
- قانون راجع به ثبت شرکت‌ها مصوب ۱۳۱۰/۳/۱۱ با اصلاحات بعدی
- ۱۹۵ ق.ت.
- قانون راجع به دلالت مصوب ۱۳۱۷/۱۲/۸
- ۳۵۶ ق.ت.
- قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰/۳/۱۶ با اصلاحات بعدی
- ۱۹۴ ق.ت.
- قانون طرز استفاده از درآمد صندوق‌های (الف) و (ب) اداره کل تصفیه امور ورشکستگی مصوب اردیبهشت ماه ۱۳۴۴
- ۵۷ قانون اداره ورشکستگی
- قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین
- ۵۲ قانون اداره تصفیه امور ورشکستگی
- تصویب‌نامه
- تصویب‌نامه راجع به پلمب دفاتر تجاری در ولایات مصوب ۱۳۱۲/۱۲/۹
- ۱۱ ق.ت.
- تصویب‌نامه راجع به تمرکز درآمدهای صندوق (الف) و (ب) در اداره تصفیه امور ورشکستگی امور ورشکستگی مرکز مصوب ۱۳۱۹/۴/۱۷
- ۵۶ قانون اداره ورشکستگی
- تصویب‌نامه شماره ۱۷۰۳ - ۱۳۱۹/۹/۱۴
- ۵۲ قانون اداره تصفیه امور ورشکستگی

- تصویب‌نامه مربوط به هزینه امور ورشکستگی مصوب ۵۷ قانون اداره
تصفیه‌امور ۱۳۱۹/۲/۱۴
ورشکستگی
- تصویب‌نامه ضوابط پذیرش سرمایه‌گذاری خارجی تحت پوشش
قانون جلب و حمایت سرمایه‌های خارجی مصوب ماده ۱۲ لایحه
قانونی اصلاح ۱۳۷۸/۷/۲۸
قسمتی از قانون
تجارت
- طرح اصلاحی آیین‌نامه ثبت شرکت‌ها مصوب ۱۳۴۰ ۱۹۶ ق.ت.
نظامنامه
- نظامنامه اجرای قانون ثبت شرکت‌ها مصوب ۱۳۱۰/۳/۲ ۱۹۶ ق.ت.
نظامنامه امور ورشکستگی مصوب ۱۳۱۱ ۴۴۱ ق.ت.
نظامنامه قانون تجارت وزارت عدلیه مصوب ۱۳۱۱ ۱۹۶ ق.ت.
نظامنامه ماده ۱۹ قانون تجارت وزارت عدلیه مصوب ۱۹ ق.ت.
۱۳۱۱/۳/۱۵
- آیین‌نامه
- آیین‌نامه اجرایی تبصره ماده ۱۴۴ لایحه قانون اصلاح قسمتی از
قانون تجارت مصوب ۲۴ اسفندماه ۱۳۴۷ درباره نحوه انتخاب
بازرس شرکت‌های سهامی عام مصوب ۱۳۴۹/۱۱/۱۳
- آیین‌نامه اجرایی قانون ثبت یا نمایندگی شرکت‌های خارجی
۱۹۵ ق.ت. ۱۳۷۸/۱/۱۱
- آیین‌نامه اصلاحی ثبت تشکیلات و مؤسسات غیر تجاری
مصوب ۱۳۳۷ با اصلاحات بعدی ۵۸۵ ق.ت.
- آیین‌نامه پلمب دفاتر تجاری مصوب ۱۳۱۱/۳/۱۰ ۱۱ ق.ت.

- آیین‌نامه درآمد صندوق (الف) مصوب ۱۳۱۹/۵/۱۶ با ۵۲ قانون اداره
اصلاحات بعدی
تصفیه‌امور
ورشکستگی
- آیین‌نامه درآمد صندوق (ب) مصوب ۱۳۱۹/۵/۱۶ با اصلاحات ۵۴ قانون اداره
بعدی
تصفیه‌امور
ورشکستگی
- آیین‌نامه دفتر ثبت تجاری مصوب ۱۳۲۵ با اصلاحات بعدی ۱۷ ق.ت.
آیین‌نامه قانون اداره تصفیه‌امور ورشکستگی مصوب ۱۳۱۸ ۶۰ قانون اداره
تصفیه‌امور
ورشکستگی
- آیین‌نامه مواد ۳ و ۱۱ قانون دلان مصوب ۱۳۱۹/۵/۲۱ ۳ قانون دلان
و ۳۵۶ ق.ت.
آیین‌نامه نحوه تنظیم و تحریر و نگاهداری دفاتر موضوع تبصره ۱۵ ق.ت.
یک ماده ۹۵ قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۱۳
طرح اصلاحی آیین‌نامه ثبت شرکت‌ها مصوب ۱۳۴۰ ۱۹۵ ق.ت.
- آرای وحدت رویه هیأت عمومی دیوان عالی کشور
- رای شماره ۳۲۷۱ - ۱۳۳۹/۱۰/۱۹ عدم ایجاد حق اولویت برای ۵۸ قانون اداره
کسی که مال ورشکسته را توقیف تأمین کرده است.
تصفیه‌امور
ورشکستگی
- رای شماره ۲۱۳۱ - ۱۳۴۱/۸/۶ در خصوص عدم اسقاط حق ۲۸۹ ق.ت.
اقامه دعوی داورانه برات و ظهورنویس‌ها در صورت عدم ارسال
اظهارنامه رسمی یا مراسله سفارشی یا اطلاع‌نامه
- رای شماره ۱۵۵ - ۱۳۴۷/۱۲/۱۴ در خصوص عدم پرداخت ۵۸ قانون اداره
خسارت تأخیر تأدیه ایام بعد از تاریخ توقف به طلبکاران
تصفیه‌امور
ورشکستگی
وثیقه‌دار تاجر ورشکسته

- رأی شماره ۲۱۲ - ۱۳۵۰/۸/۶ در خصوص محسوب گردیدن ۵۸ قانون اداره
وزارت دارایی در ردیف‌های بستانکاران عادی در وصول مالیات تصفیه‌امور
و جرایم از بازرگان و رشکسته ورشکستگی
- رأی شماره ۲۹۰ - ۱۳۵۰/۹/۱۷ در خصوص ممنوعیت ضمیمه چهارم
بازداشت ورشکسته به جهت عدم پرداخت خسارت مدعی (آثار ورشکستگی)
خصوصی
- رأی شماره ۵۳/۵۴ - ۱۳۵۳/۱۰/۴ جواز پرداخت وجه برات با ۲۲۳ ق.ت.
پول خارجی
- رأی شماره ۳۱ - ۱۳۶۱/۱۲/۱۶ در خصوص محفوظ بودن حق ۱۰ قانون
شکایت برای دارنده چک در مواردی که بانک از طرف وی مأمور صدور چک
وصول و ایصال چک می‌باشد.
- رأی شماره ۵ - ۱۳۶۳/۲/۱۹ در خصوص بلاشکال بودن ۱۶ قانون
رسیدگی و صدور حکم غیابی در جرم صدور چک بلامحل و صدور چک
قابل گذشت بودن جرم مزبور.
- رأی شماره ۲۹ - ۱۳۶۳/۸/۲۸ در خصوص مسئولیت متصدی ۳۸۸ ق.ت.
حمل و نقل به جبران خسارت در صورت تلف یا گم شدن
مال‌التجاره و عدم استماع دعوی مزبور بر علیه نماینده تجارتنی.
- رأی شماره ۵۳۶ - ۱۳۶۹/۷/۱۰ در خصوص دعوی مطالبه وجه ۳۱۴ ق.ت.
چک از ظهرنویس به منزله و اخواست تلفی شدن گواهی بانک
محال علیه دایر بر عدم تأدیه وجه چک
- رأی شماره ۵۶۱ - ۱۳۷۰/۳/۲۸ در خصوص بطلان کلیه ۴۲۳ و ۵۶
عملیات اجرایی ناشی از احکامی که بعد از تاریخ توقف در مورد
بدهی‌های تاجر متوقف صادر می‌شود.
- قانون اداره تصفیه‌امور ورشکستگی

- رأی شماره ۵۹۷ - ۱۳۷۴/۲/۱۲ در خصوص شمول مقررات ۲۸۶ ق.ت.
فصل سوم قانون آیین دادرسی مدنی در باب خسارت تأخیر تأدیه
نسبت به دعاوی (از جمله دعوی مطالبه وجه برات) که خواسته
آن پول خارجی است.
- رأی شماره ۱۵۰۶۴ - ۱۳۷۵/۷/۲۸ در خصوص مشابه بودن ۱۳ قانون
جرایم موضوع مواد ۳ و ۱۳ قانون صدور چک
صدور چک
- رأی شماره ۲۵۰ - ۱۳۸۰/۸/۶ هیأت عمومی دیوان عدالت ۱۲۵ ل.ا.ق.ت.
اداری

فهرست ابواب و فصول قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱

شماره مواد	عنوان قانون
۱-۵	باب اول - تجار و معاملات تجاری
۶-۱۹	باب دوم - دفاتر تجاری و دفتر ثبت تجاری
۶-۱۵	فصل اول - دفاتر تجاری
۱۶-۱۹	فصل دوم - دفتر ثبت تجاری
۲۰-۲۲۲	باب سوم - شرکت های تجاری
۲۰-۱۹۲	فصل اول - اقسام مختلفه شرکت ها و قواعد راجع به آنها
۲۱-۹۳	مبحث اول - شرکت سهامی
۲۱-۳۵	۱. کلیات
۳۶-۴۷	۲. تشکیل شرکت
۴۸-۶۱	۳. مدیرهای شرکت و وظایف آنها
۶۲-۶۴	۴. مفتشین شرکت و وظایف آنها
۷۵-۶۵	۵. مجمع عمومی شرکت
۷۶-۸۱	۶. در تبدیل سهام
۸۲-۸۸	۷. بطلان شرکت یا بطلان اعمال و تصمیمات آن
۸۹-۹۲	۸. مقررات جزایی

۹۳	۹. در انحلال شرکت
۹۴-۱۱۵	مبحث دوم - شرکت با مسئولیت محدود
۱۱۶-۱۴۰	مبحث سوم - شرکت تضامنی
۱۴۱-۱۶۱	مبحث چهارم - در شرکت مختلط غیرسهامی
۱۶۲-۱۸۲	مبحث پنجم - شرکت مختلط سهامی
۱۸۳-۱۸۹	مبحث ششم - شرکت نسبی
۱۹۰-۱۹۴	مبحث هفتم - شرکت‌های تعاونی تولید و مصرف
	فصل دوم - در مقررات مختلفه راجع به ثبت شرکت‌ها و نشر
۱۹۵-۲۰۱	شرکت‌نامه‌ها
۲۰۲-۲۱۸	فصل سوم - در تصفیه امور شرکت‌ها
۲۱۹-۲۲۲	فصل چهارم - مقررات مختلفه
۲۲۳-۳۱۹	باب چهارم - برات - فته‌طلب - چک
۲۲۳-۳۰۶	فصل اول - برات
۲۲۳-۲۲۷	مبحث اول - صورت برات
۲۲۸-۲۳۸	مبحث دوم - در قبول و نکول
۲۳۹-۲۴۰	مبحث سوم - در قبولی شخص ثالث
۲۴۱-۲۴۴	مبحث چهارم - در وعده برات
۲۴۵-۲۴۸	مبحث پنجم - ظهرنوبسی
۲۴۹-۲۵۱	مبحث ششم - مسئولیت
۲۵۲-۲۶۹	مبحث هفتم - در پرداخت
۲۷۰-۲۷۳	مبحث هشتم - تأدیه وجه برات به واسطه شخص ثالث
۲۷۴-۲۹۲	مبحث نهم - حقوق و وظایف دارنده برات
۲۹۳-۲۹۷	مبحث دهم - در اعتراض (پروتست)
۲۹۸-۳۰۴	مبحث یازدهم - برات رجوعی
۳۰۵-۳۰۶	مبحث دوازدهم - فوائین خارجی
۳۰۷-۳۰۹	فصل دوم - در فته‌طلب

۳۱۰-۳۱۷	فصل سوم - چک
۳۱۸-۳۱۹	فصل چهارم - در مرور زمان
۳۲۰-۳۲۴	باب پنجم - اسناد در وجه حامل
۳۲۵-۳۵۶	باب ششم - دلالتی
۳۳۵-۳۴۷	فصل اول - کلیات
۳۴۸-۳۵۵	فصل دوم - اجرت دلال و مخارج
۳۵۶	فصل سوم - دفتر
۳۵۷-۳۷۷	باب هفتم - حق العمل کاری (کمسیون)
۳۷۷-۳۹۴	باب هشتم - قرارداد حمل و نقل
۳۹۵-۴۰۱	باب نهم - قائم مقام تجارتمی و سایر نمایندگان تجارتمی
۴۰۲-۴۱۱	باب دهم - ضمانت
۴۱۲-۴۷۵	باب یازدهم - در ورشکستگی
۴۱۲	فصل اول - در کلیات
۴۱۳-۴۲۶	فصل دوم - در اعلان ورشکستگی و اثرات آن
۴۲۷-۴۳۲	فصل سوم - در تعیین عضو ناظر
	فصل چهارم - در اقدام به مهر و موم و سایر اقدامات اولیه نسبت به
۴۳۳-۴۳۹	ورشکسته
۴۴۰-۴۴۲	فصل پنجم - در مدیر تصفیه
۴۴۳-۴۷۵	فصل ششم - در وظایف مدیر تصفیه
۴۴۳-۴۵۰	مبحث اول - در کلیات
۴۵۱-۴۵۵	مبحث دوم - در رفع نوبت و ترتیب صورت دارایی
۴۵۶-۴۶۰	مبحث سوم - در فروش اموال و وصول مطالبات
۴۶۱	مبحث چهارم - در اقدامات تأمینیه
۴۶۲-۴۷۵	مبحث پنجم - در تشخیص مطالبات طلبکاران
۴۷۶-۵۱۳	فصل هفتم - در قرارداد ارفاقی و تصفیه حساب ناجر ورشکسته
۴۷۶-۴۷۸	مبحث اول - در دعوت طلبکارها و مجمع عمومی آنها

- ۴۷۹-۵۰۳ مبحث دوم - در قرارداد ارفاقی
- ۴۷۹-۴۸۸ فقره اول - در ترتیب قرارداد ارفاقی
- ۴۸۹-۴۹۱ فقره دوم - در اثرات قرارداد ارفاقی
- ۴۹۲-۵۰۳ فقره سوم - در ابطال یا فسخ قرارداد ارفاقی
- ۵۰۴-۵۱۳ مبحث سوم - در تفریغ حساب و ختم عمل ورشکستگی
- ۵۱۴-۵۲۱ فصل هشتم - در اقسام مختلفه طلبکارها و حقوق هر یک از آنها
- ۵۱۴-۵۱۷ مبحث اول - در طلبکارهایی که رهینه منقول دارند
- مبحث دوم - در طلبکارهایی که نسبت به اموال غیر منقول حق تقدم دارند
- ۵۱۸-۵۲۱ فصل نهم - در تقسیم بین طلبکارها و فروش اموال منقول
- ۵۲۲-۵۲۷ فصل دهم - در دعوی استرداد
- ۵۲۸-۵۳۵ فصل یازدهم - در طرق شکایت از احکام صادره راجع به ورشکستگی
- ۵۳۶-۵۴۰ باب دوازدهم - در ورشکستگی به تقصیر و ورشکستگی به تقلب
- ۵۴۱-۵۶۰ فصل اول - در ورشکستگی به تقصیر
- ۵۴۱-۵۴۸ فصل دوم - در ورشکستگی به تقلب
- ۵۴۹-۵۵۰ فصل سوم - در جنحه و جنایاتی که اشخاص غیر از تاجر ورشکسته در امر ورشکستگی مرتکب می‌شوند
- ۵۵۱-۵۵۸ فصل چهارم - در اداره کردن اموال تاجر ورشکسته در صورت ورشکستگی
- ۵۵۹-۵۶۰ به تقصیر یا به تقلب
- ۵۶۱-۵۷۵ باب سیزدهم - در اعاده اعتبار
- ۵۷۶-۵۸۲ باب چهاردهم - اسم تجاری
- ۵۸۳-۵۹۱ باب پانزدهم - شخصیت حقوقی
- ۵۸۳-۵۸۷ فصل اول - اشخاص حقوقی
- ۵۸۸-۵۹۱ فصل دوم - حقوق و وظایف و اقامتگاه و تابعیت شخص حقوقی
- ۵۹۲-۶۰۰ باب شانزدهم - مقررات نهایی

فهرست مباحث لایحه اصلاحی قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷

شماره مواد	عنوان قانون
۱-۳۰۰	مبحث اول - شرکت‌های سهامی
۱-۲۳	بخش ۱. تعریف و تشکیل شرکت سهامی
۲۴-۴۲	بخش ۲. سهام
۴۳-۵۰	بخش ۳. تبدیل سهام
۵۱-۷۱	بخش ۴. اوراق قرضه
۷۲-۱۰۶	بخش ۵. مجامع عمومی
۱۰۷-۱۴۳	بخش ۶. هیأت مدیره
۱۴۴-۱۵۶	بخش ۷. بازرسان
۱۵۷-۱۹۸	بخش ۸. تغییرات در سرمایه شرکت
۱۹۹-۲۳۱	بخش ۹. انحلال و تصفیه
۲۳۲-۲۴۲	بخش ۱۰. حساب‌های شرکت
۲۴۳-۲۶۹	بخش ۱۱. مقررات جزایی
۲۷۰-۳۰۰	بخش ۱۲. مقررات مختلف مربوط به شرکت‌های سهامی

از موسسه تحقیقات حقوقی میثاق عدالت به زودی به چاپ می رسد

۱۱. هشتاد سال رویه قضایی محاکم ایران	۱. قانون اجرای احکام مدنی در نظم حقوقی
۱۲. نمونه دادخواستها	کنونی
۱۳. نمونه قرار دادها	۲. قوانین کیفری در نظم حقوقی کنونی
۱۴. مجموعه قوانین حقوقی	۱-۲. قانون مجازات اسلامی در نظم حقوقی
۱۵. مجموعه قوانین کیفری	کنونی (جلد ۱)
۱۶. مجموعه قوانین تزییرات حکومتی	۲-۲. قوانین کیفری متفرقه در نظم حقوقی
۱۷. مجموعه قوانین استخدامی	کنونی (جلد ۲)
۱۸. مجموعه قوانین ثبتی	۳. قانون آئین دادرسی مدنی در نظم حقوقی
۱۹. مجموعه قوانین شهرداری	کنونی
۲۰. مجموعه قوانین اراضی	۴. قانون آئین دادرسی کیفری در نظم
۲۱. مجموعه قوانین کار	حقوقی کنونی
۵. قانونها	۵. قانون ثبت در نظم حقوقی کنونی
۲۲. قانون مدنی	۶. قانون تزییرات حکومتی در نظم حقوقی
۲۳. قانون تجارت	کنونی
۲۴. قانون مجازات اسلامی	۷. مجموعه صلاحیتها
۲۵. قانون آئین دادرسی مدنی	۸. طرق اعتراض بر آراء
۲۶. قانون آئین دادرسی کیفری	۵. رویه قضایی
۲۷. قانون اساسی	۹. آرشو حقوقی میثاق (مجموعه کیفری)
	۱۰. آرشو حقوقی میثاق (مجموعه حقوقی)

مقدمه چاپ دوم

جای بسی تقدیر دارد که جامعه علمی کشورمان تلاش نویسندگان این کتاب را ارج نهاد و گام‌های نخستین را که همراه با تردید بود اعتمادی در خور بخشیده، دانشجویان، اساتید و سایر دست‌اندرکاران به انحاء مختلف پیغام‌های دلگرم‌کننده‌ای را ارسال نمودند، دلگرمی حاصل از این تشویق‌ها موجب شد که در چاپ دوم در جهت غنا بخشیدن به متن تلاش مضاعفی به عمل آید. این تلاش‌ها مزیت‌هایی ذیل را به چاپ دوم این کتاب بخشیده است:

۱. غلط‌های تایپی موجود در چاپ اول، که بارها توسط اشخاصی که کتاب را مطالعه نموده بودند تذکر داده شده بود، با انجام حروف‌چینی جدید اصلاح شد.
۲. از آنجا که تکیه کتاب بر نمایاندن رویه قضایی بوده است و از طرف دیگر رویه قضایی با توجه به مقتضیات زمان تغییر می‌کند، لذا در این چاپ تا جایی که امکان داشته آرای قضایی جدیدی در بخش‌های مختلف اضافه شده است.
۳. در زمینه شرکت‌های تجاری آرای کمتری نسبت به سایر قسمت‌های قانون تجارت صادر شده است؛ نقص چاپ اول در این زمینه با توجه به سایر قسمت‌ها بسیار مشهود بود. در این چاپ علاوه بر آنکه به کمک قضات محترم دادگاه‌ها آرای در مورد شرکت‌های تجاری؛ ذیل مواد مربوطه قید شده است از دکتربین نیز در جهت رفع نقص یاد شده مدد جست‌ایم که به نظر می‌رسد نتیجه قابل قبولی به دست آمده است. امیدواریم نیت نویسندگان عملی گردد و این تلاش رضایت خاطر خوانندگان و

اهل فن را فراهم آورد.

۴. در چاپ اول کتاب فقط مواد قانون تجارت شرح شده بود و سایر قوانین مرتبط در ذیل برخی از مواد بدون شرح ذکر شده بودند؛ در این چاپ به لحاظ اهمیت قانون شرکت‌های تعاونی و قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران شرح مواد دو قانون یاد شده به سباق مواد قانون تجارت به عمل آمده است. همانند گذشته نقطه نظرات سازنده اساتید، دانشجویان و خوانندگان محترم راهگشای ما خواهد بود.

دیباچه استاد محترم جناب آقای دکتر کاتوزیان

به نام خدا

مشاهده این کتاب به سبک و سیاق ویژه خود، مرا به یاد مقدمه‌ای انداخت که بر «قانون مدنی در نظم حقوقی کنونی» نوشته‌ام. در آن مقدمه، پس از اشاره به فایده عملی قوانین محشی و بیان حکمت تدوین چنین مجموعه‌هایی از قوانین و همراه ساختن آنها با یادداشت‌های نظری و رویه قضایی، آمده است:

«امیدوارم، اگر این شیوه مطبوع افتد، محققان جوانی که ذوق گردآوری و تدوین را دارند تشویق به ادامه این راه شوند و مجموعه‌های منظمی برای شعبه‌های گوناگون حقوق فراهم آورند. این گام نخستین را که بی‌گمان با لغزش‌هایی به‌همراه است، باید کار جمعی کسانی که حرفه خود را تدوین قوانین قرار داده‌اند کمال بخشند و در شعبه‌های دیگر نیز دنبال شود.»

و اکنون خوشحالم که آن نفس گرم بر سینه‌ها نشست و آن امید تحقق یافت: سه محقق جوان و توانا در کاری جمعی قوانین تجارتي را به همان شیوه آراسته‌اند و رویه‌های قضایی و اندیشه‌های حقوقی را بر آن افزوده‌اند تا گام نخستین را به شایستگی دنبال کنند و ادبیات حقوقی را در این شعبه مهم و اساسی غنا بخشند. قانون تجارت همزمان با قانون مدنی و در همان اوضاع و احوال سیاسی و

دیباچه استاد محترم جناب آقای دکتر بهروز اخلاقی

بسم الله الرحمن الرحيم

مقررات تجاری در هر کشوری از اهمیت به سزایی برخوردار است و هرگونه ناهماهنگی و خمودی در آن تأثیر مستقیم در گردش سرمایه و اقتصاد دارد. برخلاف روابط حقوقی غیر تجاری و معاملات مشمول حقوق مدنی، روابط تجاری، بنا به ویژگی خاص خود اصول ویژه‌ای را طلب می‌کنند که اهم آن سرعت و سادگی این روابط است. تخییر سریع قیمت‌ها، رقابت، مدیریت بازار، پیشرفت سریع تکنولوژی و به تبع آن لزوم فروش سریع کالاها، همه و همه موجب شده است که در معاملات و روابط تجاری قواعد ویژه‌ای به کار رود. ضرورت‌های فوق‌الذکر باعث گردیده در اغلب کشورها در مورد معاملات و روابط تجاری قواعد ویژه‌ای در کنار قواعد کلی حقوق مدنی وضع گردد. این مقررات عمدتاً دو هدف را دنبال می‌کنند:

۱. تأمین سرعت در معاملات تجاری از طریق کاستن از تشریفات حقوق مدنی.
 ۲. رسیدگی سریع و عمدتاً شکلی به دعاوی تجاری و ایجاد دادگاه‌های تجارت.
- در حقوق کشور ما نیز قانون تجارت در سال ۱۳۱۱ تقریباً همزمان با قانون مدنی به تصویب رسیده است که اقتباسی است از قانون تجارت ۱۸۰۷ فرانسه.

اگرچه قانون مدنی از جهت شکل، قالب حقوق اروپایی به خود گرفت؛ لیکن در محتوا خود را با مفاد فقه و عرف ملی کشورمان تطبیق داد و در بنای حقوقی

کشورمان، با تکیه بر منابع عظیم فقهی و دیرینه در خور توجه، به نیکویی جا گرفت. برخلاف قانون مدنی، نویسندگان قانون تجارت، هم شکل و هم محتوا را از حقوق اروپایی آن زمان اقتباس نمودند؛ لذا از همان ابتدا به صورت وصله‌ای ناهمگون بر پیکر حقوق کشورمان جلوه گر شد. اکنون نیز مقررات تجاری در جهان به تبع پیشرفت علوم و تکنولوژی دچار دگرگونی‌های مهمی شده است، لیکن قانون تجارت ما کماکان دست نخورده باقی مانده است. قانونگذار تا کنون برای پرکردن خلأهای مهمی که در این شاخه از حقوق کشور ما وجود دارد اقدام مؤثری به عمل نیاورده است.

با توجه به ضروریات پیش آمده دخالت سایر منابع از جمله روبه قضایی و کتوبرین برای به هنگام نمودن قواعد و تطبیق آن با عرف تجارت در این مورد اجتناب‌ناپذیر است.

صرف نظر از میزان موفقیت منابع فوق‌الذکر در ترمیم نواقص قانون تجارت، سنجیدن ابتکار قضات و حقوقدانان در این مورد مستلزم گردآوری و تحلیل حقوقی نظرات مطرح شده می‌باشد، کاری که توسط محققان جوان نویسنده این کتاب به نحو مایسته‌ای صورت گرفته است. بررسی اجمالی کتاب حاضر نشان می‌دهد که نویسندگان آن علاوه بر آنکه سمت و سوی روبه قضایی کشورمان را در مورد هر ماده میباحت مورد بحث حقوق تجارت نشان داده‌اند، گاه به نقد و بررسی و ارائه‌حل‌های منطقی‌تر نیز پرداخته‌اند.

از ویژگی این‌گونه کتاب‌ها رعایت ایجاز است که اقتضا دارد از پرداختن تفصیلی مطالب خودداری شود. کتاب حاضر نیز به عنوان نخستین کتاب محشای قانون تجارت، تا حدودی از عهده این کار برآمده، در عین اینکه تقریباً تمام میباحت مطرح شده پیرامون یک ماده را در قالب آرای محاکم یا نظرات حقوقدانان مطرح ساخته و محل‌نهایی را ارائه می‌کند، به خواننده نیز اجازه می‌دهد که تفصیل آنها را نیز در نتهی که آدرس آنها ذکر شده است مطالعه نماید.

امید است کتاب حاضر که توسط دانشجویان توانمند اینجانب آقایان علی

روابط میان تجار امری کاملاً ضروری است. ضرورتی که از ابتدای قانونگذاری در کشور، احساس شده، اگرچه پاسخی قانع کننده به این نیاز داده نشده است. پیشرفت‌های سریع بشر در جنبه‌های مختلف علوم، لزوم تجدیدنظر در قوانین تجاری و هماهنگ کردن آن با مکانیزم‌های جدید این رشته از حقوق را، دو چندان نموده است.

در نبود اقدام مؤثر قانونگذار دخالت رویه قضایی و نظریات علمای حقوق برای پر کردن خلاءها و ترمیم نواقص امری اجتناب‌ناپذیر است تا با استفاده از ابزارهای مختلف حقوقی مواد قانونی موجود را با نیازهای روز جامعه همسوا سازند. از دیگر سو هماهنگی بین این دو منبع، برای نیل به هدف یاد شده از اهمیت به سزایی برخوردار است. در عین اینکه رویه قضایی تهرماً از نظریات علمای حقوق متأثر است؛ کتاب‌های حقوقی نیز باید ضمن آنکه نظرات خود را در مورد «بایدها» ابراز می‌دارند، لازم است به آنچه که در محاکم و میان تجار می‌گذرد توجه داشته باشند.

متأسفانه نویسندگان کتاب‌های راجع به حقوق تجارت اغلب به طرح مباحث نظری صرف اکتفا نموده‌اند و به رویه قضایی که یکی از منابع مهم حقوق بوده و در کمال و تعدیل نظم حقوقی نقش به سزایی داشته و به قول معروف «حقوق زنده» است، به ویژه در این شعبه از حقوق کمتر توجه داشته‌اند. این امر نه تنها موجب آن شده که از یکی از منابع مهم حقوق که در درک عمیق مطالب حقوق تجارت اهمیت فراوان دارد، محروم بمانیم؛ بلکه باعث شده بین تئوری و عمل فاصله افتاده و دانشجویان حقوق با آنچه در عمل می‌گذرد آشنا نشوند و کم کم این فکر قوت گیرد که آنچه در عمل می‌گذرد با مطالبی که در دانشکده‌های حقوق خوانده می‌شود مطابقت ندارد. بسیاری از دانشجویان (قضات و وکلای آینده) چنان تصور می‌کنند که از کل قانون تجارت فقط مبحث سفته و چک اجرا می‌شود و سایر مباحث قانون تجارت، گرچه نسخ نشده‌اند، عملاً متروک بوده و یادگیری آنها بی‌فایده است.

در این مجموعه سعی بر این بوده است در ارائه مطالب حقوقی تغییر روش داده و در حد بضاعت، قانون تجارت را در آینه عمل نشان دهیم بدین ترتیب که در ذیل

هر ماده نظرات حقوقدانان به صورت موجز و آرای مختلف قضایی اعم از وحدت رویه و سایر آراء در خور توجه و نیز سایر قوانین و مقررات که به نوعی با آن ماده مرتبط هستند، گرد هم آیند. این نوع از گردآوری و تدوین به اهل عمل کمک می‌کند تا در هر مورد سریعاً راه‌حل موضوع مورد نظر خود را به کمک کتاب قانون بیابند و رای اهل تحقیق نیز از آن جهت سودمند است که می‌توانند مباحث مهم و عملی مطرح شده در مورد هر ماده را ذیل همان ماده، به صورت خلاصه، ملاحظه نمایند. جهت سهولت مراجعه به کتاب توجه خوانندگان محترم را به چند نکته در مورد

بزرگی‌های این مجموعه جلب می‌نماید:

۱. تفسیر و شرح ماده به ماده مواد قانونی

محور اصلی این کتاب، شرح ماده به ماده قانون تجارت است. در این راه سعی بر این بوده است توضیحات هر ماده با میزان اهمیت آن (میزان ابتلا) متناسب باشد این امر اهمیت هر ماده را در نظام حقوقی نمایان‌تر می‌کند.

۲. تفسیر مواد قانونی به وسیله آرای محاکم

سیاری از آرای مفید محاکم در کتب مشهوری، مانند: مجموعه رویه قضایی احمدین، آرشیو حقوقی کیهان و... گردآوری شده‌اند که هر چند قدیمی هستند اما بیشتر با قابل استفاده بوده و می‌توانند در درک مفهوم مواد قانونی راه‌گشا باشند، لکن آسفاته به علت تجدید چاپ نشدن کتاب‌های مزبور، از این گنجینه‌های گرانبها مروم مانده‌ایم. از طرف دیگر در سال‌های اخیر برخی از محققین اقدام به تنظیم و پ آرای محاکم کرده‌اند که بسیاری از این آراء مفید بوده و می‌توان از میان آنها یک عمل و رویه قضایی محاکم را کمابیش احراز کرد. این آراء به همراه آرای کمی‌تر در ذیل مواد مربوطه ذکر شده‌اند تا دانشجویان حقوق با نحوه حلول تئوری عمل و اهل عمل با تجربیات و نظرات سایر دست‌اندرکاران آشنا شوند. در این کتاب سعی کرده‌ایم فقط به منطوق رأی بسنده نکرده و استدلالات آن را نیز ذکر کنیم و حد ممکن عبارات آراء را بدون دخل و تصرف عیناً نقل نماییم.

۳. رعایت ترتیب اهمیت آراء

در نقل آرای مربوط به هر ماده سعی بر این بوده است که ترتیب اهمیت آنها رعایت شود. به این صورت که اگر در خصوص مسأله‌ای رأی وحدت رویه وجود داشته آرای شعب محاکم ذکر نشده‌اند. و در سایر موارد آرای اصراری و آرای شعب دیوان قبل از آرای سایر محاکم آمده‌اند. در دسته‌های فوق نیز آرای اخیرالصدر که هماهنگی بیشتری با قوانین جدیدتر دارند مقدم داشته شده‌اند.

۴. استفاده از نظرات مشورتی اداره حقوقی قوه قضاییه

نظرات مشورتی اداره حقوقی قوه قضاییه نیز بعد از آرای محاکم مورد توجه قرار گرفته‌اند. این نظرات اگرچه لازم‌الاتباع نیستند لکن از سه جهت اهمیت دارند: اولاً؛ به وسیله جمعی از حقوقدانان کشور ابراز می‌شوند. ثانیاً؛ موضوعاتی که این نظریات به آنها می‌پردازند اصولاً مسائل مبتلا به محاکم بوده و در مقام پاسخ‌گویی به سؤالات قضات و مشورت با آنها ابراز شده‌اند و از اینرو عملاً قضات محاکم به نظرات مزبور توجه ویژه‌ای دارند. و ثالثاً؛ سؤال و جواب‌های مطرح شده در این نظرات مبین اجرای مقررات قانون تجارت در محاکم هستند.

۵. اهتمام در مراجعه به همه منابع موجود

در مراجعه به منابع، مخصوصاً آرای محاکم و نظرات مشورتی اداره حقوقی، دقت شده است تا مجموعه تقدیمی بتواند منبع موثق و قابل اعتمادی برای مراجعان کنندگان باشد.

۶. مراجعه به دکتترین و ذکر مأخذ و منابع مورد استفاده

در مواردی که نظریه حقوقدانان در مورد مسأله‌ای ذکر شده است تا حد امکان ایجازی که منحل مطلب نباشد و در موارد عملی به کار آید رعایت شده؛ لیکن در پایان، منبع یا منابعی که به تفصیل به آن مطلب پرداخته‌اند دقیقاً ذکر شده است. و لذا محققان نیز می‌توانند ضمن ملاحظه فهرست وار مباحث مطروحه در خصوص یک ماده، شرح آنها را در منابع ذکر شده بیابند.

۷. عنوان بندی توضیحات ذیل مواد

کار دیگری که در این مجموعه انجام شده عنوان بندی توضیحات ذیل مواد و به ویژه در مورد آرای محاکم و نظریات مشورنی اداره حقوقی است و در این مقام از عناوین شناخته شده و کلاسیک مذکور در کتاب های حقوق تجارت استفاده گردیده تا ذهن خواننده به راحتی از نفوری به مصادیق آن (عمل) گذر کند.

۸. ذکر قوانین و آیین نامه های مرتبط

مجموعه حاضر شرح مقررات قانون تجارت است، لکن قانونگذار در برخی از مواد قانون مزبور وضع قوانین خاص و تصویب آیین نامه هایی را پیش بینی کرده است و یا بعد از تصویب قانون تجارت قوانین دیگری که با مواد این قانون مرتبطند به تصویب رسیده که با تفصیل بیشتری به موضوعی پرداخته اند، سعی شده است همه قوانین و آیین نامه های ذیربط را در حاشیه هر ماده درج کنیم.

۹. ارجاع به مواد قانونی مرتبط

تفسیر مواد قانونی با استفاده از سایر مواد راهکار دیگری است که به کار گرفته شده است. بدین منظور در حاشیه هر ماده سایر مواد قانون تجارت که در ارتباط با آن ماده بوده یا در روشن شدن مفهوم آن تأثیر دارند، ذکر شده اند.

۱۰. آیین دادرسی شرکت ها

در مورد آیین دادرسی شرکت های تجاری با توجه به شخصیت حقوقی شرکت ها با بحث ویژه ای مطرح می گردد که به لحاظ اهمیت و ارتباط آن با حقوق تجارت به سورت جداگانه توضیح داده شده است.

۱۱. جرائم و مجازات ها

در مورد مواد مربوط به جرائم و مجازات ها نیز فقط در مورد جرم صدور چک (محل، جزای اختصاصی مربوط به جرم یاد شده مورد توجه بوده و تا حد امکان با بحث ویژه طرح شده، در مورد عناصر ارتکاب و نحوه رسیدگی (آیین دادرسی

کیفری) آن ذیل مواد قانونی مربوط آمده است.

به طور خلاصه می‌توان گفت سعی نویسندگان بر این بوده است این مجموعه به عنوان یک کتاب دستی برای دست‌اندرکاران باشد.

مطمئناً این مجموعه به عنوان نخستین اثر مؤلفین خالی از ایراد نیست از کلیه خوانندگان و صاحب‌نظران تقاضا داریم نویسندگان را از نظرات و پیشنهادات خود بهره‌مند سازند.

در خاتمه از اساتید مسلم و فرهیخته؛ آقایان دکتر ناصر کاتوزیان و دکتر بهروز اخلاقی که با نگارش دیباچه بر این اثر لطف و عنایت خود را به نویسندگان ابراز نمودند، تشکر و قدردانی می‌نمایم. همچنین از همکاری صمیمانه و بی‌دریغ آقای محمدرضا (عباس) جعفری در مراحل مختلف تهیه کتاب و همچنین از زحمات خانم الهام رحمان‌نژاد، در امر حروف‌چینی، تشکر و قدردانی می‌نمایم.

محمد دمرچیلی - علی حاتمی - محسن قرائی

تهران - زمستان ۱۳۷۹